

۶۵. واجب کفایی

چهارشنبه، ۳۰ آذر ۱۴۰۱

بحث در تحلیل واجب کفایی است. گفتیم این بحث صرفاً تحلیل واقعیت خارجی نیست بلکه دارای ثمره عملی است. مثلاً اگر فعلی بین واجب کفایی و عینی مردد باشد. مثلاً ولی میت شک داشته باشد که تجهیز میت بر او به نحو عینی واجب است یا کفایی؟ اگر واجب عینی باشد چنانچه دیگران میت را تجهیز کنند و ولی انجام ندهد (نه به مباشرت و نه به تسبیب) از او مجزی نیست و دیگران اصلاً نسبت به آن تکلیفی ندارند و لذا اگر هم دیگران بدون اذن از ولی میت انجام بدهند اصلاً مصداق واجب نیست و شاید حتی صحیح هم نباشد و اگر واجب کفایی باشد چنانچه دیگران میت را تجهیز کنند (حتی بدون اذن از ولی میت) کافی است.

اگر واجب کفایی را وجوب مشروط بدانیم، شک در وجوب کفایی و وجوب عینی شک در اصل تکلیف و مجرای براءت است و در مثال ما، ولی میت نمی‌داند در فرض قیام دیگران تکلیفی دارد یا نه؟ اما اگر واجب کفایی را وجوب مطلق بدانیم چنانچه متعلق آن را جامع بدانیم از موارد دوران بین تعیین و تخییر است و شک در سقوط تکلیف است یعنی ولی میت می‌داند با فعل خودش حتماً تکلیف ساقط می‌شود و در سقوط آن با فعل دیگران شک دارد و جریان و عدم جریان براءت در موارد دوران بین تعیین و تخییر محل اختلاف علماء است و اگر مرجع شک را به شک در اشتراط قید مباشرت بدانیم از موارد اقل و اکثر ارتباطی است.

مثال دیگر شک در کفایی یا عینی بودن قضای نماز و روزه و حج پدر بر پسر بزرگ است که آیا به نحو عینی بر پسر بزرگ واجب است یا کفایی است و اگر دیگران هم انجام بدهند مجزی است؟ (خصوصاً اگر میت دو پسر داشته باشد که دقیقاً در زمان واحد متولد شده باشند) در همین مثال هم اگر حقیقت واجب کفایی را واجب مشروط بدانیم، با فعل دیگری پسر بزرگ در اصل تکلیف شک دارد و مجرای براءت است اما اگر حقیقت واجب کفایی را وجوب مطلق متعلق به جامع بدانیم، شک در سقوط تکلیف است و اگر متعلق تکلیف را جامع انتزاعی بدانیم از موارد دوران بین تعیین و تخییر است و اگر شک در اشتراط مباشرت باشد از موارد اقل و اکثر ارتباطی است.

مرحوم آخوند فرمودند وجوب کفایی سنخی از وجوب است که آثار مخصوص خودش را دارد. این آثار عبارتند از اینکه اگر همه ترک کنند، همه عصیان کرده‌اند و همه مستحق عقوبتند و اگر یک نفر انجام بدهد از همه ساقط می‌شود و اگر چند نفر در عرض هم انجام بدهند همه آنها امتثال کرده‌اند و همه هم مستحق ثوابند نه اینکه امتثال واحد است و ثواب آن بین آنها تقسیم می‌شود بلکه هر کدام از آنها امتثال است و ثواب مستقلاً دارد و از قبیل موارد علل متعدد بر معلول واحد است.